

SXEDIO.52Y

24.7.1923: ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΣΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ ΥΠΟΓΡΑΦΕΤΑΙ Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑ Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ ΕΝΩ **1.500.000** ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΜΕΤΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ

Με την κατάρρευση του μετώπου στη Μικρά Ασία από το Σεπτέμβριο του **1922** με την επέμβαση των συμμάχων η Τουρκία υπέγραψε στις **13** Οκτωβρίου **1922** συνθήκη στα Μουδανιά για ανακωχή.

Σαν συνέχεια της συμφωνίας αυτής ήταν η αποδοχή από μέρους της Τουρκίας από τη μια και των συμμάχων από την άλλη ανάμεσα στους οποίους περιλαμβανόταν κι η Ελλάδα, μιας νέας διάσκεψης στην οποία θα διευθετούντο πλέον τα πάντα και η ειρήνευση με την Τουρκία.

Η πρώτη συνάντηση έγινε στις **3.30** το απόγευμα της **20ης** Νοεμβρίου **1920** στο Καζίνο ντε Μοντιμπενόν της Λωζάννης της Ελβετίας (πρακτικά διάσκεψης **Lausanne conference on Near Eastern affairs 1922-23**) στην παρουσία δημοσιογράφων και άλλων προσώπων που παρέστησαν με την άδεια του Δημαρχείου της Λωζάννης.

Τις εργασίες της Διάσκεψης κρίθηκε αναγκαίο να κηρήξει ο Μ. Χάαπ, Πρόεδρος της Ελβετικής Ομοσπονδίας ως εκπρόσωπος μιας ουδέτερης χώρας.

Στην εναρκτήρια αυτή συνεδρία μίλησαν ο υπουργός Εξωτερικών της Βρετανίας Λόρδος Κόρζον και ο τούρκος ομόλογός του Ισμέτ Πασάς (μετέπειτα πρωθυπουργός Ισμέτ Ινονού).

Την Ελλάδα αντιπροσώπευσε ο Ελευθέριος Βενιζέλος και ο πληρεξούσιος Υπουργός Δ. Κακλαμάνος.

Παρίσταντο επίσης εκπρόσωποι των Κυβερνήσεων της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Ιαπωνίας, της Ρουμανίας, του Σερβοκροατοσλοβινικού κράτους

και των Ηνωμένων Πολιτειών.

Οι προκαταρκτικές συσκέψεις άρχισαν την επομένη **21** Νοεμβρίου στις **11** το πρωί στο ξενοδοχείο Σιατώ Ντ' Οσύ υπό την προσωρινή προεδρία του Λόρδου Κόρζον.

Οι εργασίες της διάσκεψης ήσαν σκληρές και κράτησαν ένα σχεδόν χρόνο και στις **24** Ιουλίου **1923** υπογράφηκε μέσα σε πανηγυρική ατμόσφαιρα, η συνθήκη που ονομάστηκε Συνθήκη της Λωζάννης.

Παράλληλα με τη συνθήκη υπογράφηκαν και άλλες συμφωνίες και πρωτόκολλα που ρύθμιζαν την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, την ελεύθερη δίοδο από τα στενά της Κωνσταντινούπολης, ενώ αναγνωριζόταν η προσάρτηση της Κύπρου είχε κάμει η Βρετανία.

Ο Σπύρος Μαρκεζίνης σημειώνει στην Ιστορία του (Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος):

"Αι δε διαπραγματεύσεις της ειρήνης ανετέθησαν εις τον Ελευθέριον Βενιζέλον. Διεξήχθησαν εις Λωζάννην, διήλθον κρισίμους ώρας και τελικώς κατέληξαν εις την εκεί υπογραφείσαν φερώνυμον συνθήκην, δι' ης τα ελληνικά σύνορα περιορίσθησαν εις τον Εβρον. Το σημαντικώτερον γεγονός της συνθήκης εκείνης υπήρξεν η ανταλλαγή των πληθυσμών, θλιβερωτάτη σελίς της Ελληνικής ιστορίας. Από της στιγμής εκείνης ο ελληνισμός της Ιωνίας, της Θράκης και του Πόντου ετερμάτιζε τον μακραίωνα βίον του, πλήρη ενδοξοτάτων σελίδων και ακένωτον δεξαμενήν ζωτικότητος του Εθνους".

Ο Πάνος Ι.Μυρτιώτης, σε ειδική μελέτη του για τη συνθήκη της Λωζάννης, της οποίας το κείμενο πήρε όπως λέγει από επίσημη μετάφραση του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας λέγει ότι με τη συμφωνία ανταλλαγής των πληθυσμών "ενάμιση εκατομμύριο Έλληνες πρόσφυγες από τη Μικρασία ήσαν καταδικασμένοι να παραμείνουν μακριά από τη γη τους για πάντα".

Με βάση τη συμφωνία η Ελλάδα ανέλαβε επίσης να μη ανεγείρει οχυρωματικά έργα ή να εγκαταστήσει

ναυτική βάση στα νησιά Μυτιλήνη, Χίο, Σάμο και Ικαρία, ενώ τα νησιά Ιμβρος και Τένεδος θα παρέμεναν υπό την τουρκική κυριαρχία και θα απολάμβαναν ειδικής διοικητικής οργάνωσης με παροχή κάθε εγγύησης στο μη μουσουλμανικό πληθυσμό. Η συμφωνία για ανταλλαγή των πληθυσμών δεν αφορούσε τα νησιά αυτά.

Επίσης η Τουρκία παραιτείτο κάθε δικαιώματος και τίτλου για τα νησιά Ασυπαλαία, Ρόδος, Χάλκη, Κάρπαθος, Κάσσος, Τήλος, Νίσυρος, Κάλυμνος, Λέρος, Πάτμος, Λειψός, Σύμη και Κω που κατέχονταν από την Ιταλία.

Αναγγέλλοντας την υπογραφή της συνθήκης ο Ελευθέριος Βενιζέλος έγραφε στον πρωθυπουργό της Ελλάδας (Ελευθερία 7 Αυγούστου 1823):

"ΛΩΖΑΝΝΗ, 24 Ιουλίου 1923:

Κυρίουσ Πρωθυπουργόν και Αρχηγόν
Επαναστάσεως,

Ευχαρίστως αγγέλλω υμίν ότι σήμερον μετά μεσημβρίαν εις τη μεγάλην αίθουσαν του Πανεπιστημίου της Λωζάννης υπεγράφη η συνθήκη της ειρήνης μετά πασών των σχετικών συμβάσεων, δηλώσεων και πρωτοκόλλων.

Η συνθήκη αύτη συναφθείσα μετά την Μικρασιαστικήν καταστροφήν, δεν σημειοί ατυχώς Ελληνικόν θρίαμβον. Αλλ' η επανάστασις δύναται να είναι υπερήφανος, ότι αναδιοργάνωσα τον Εθνικόν στρατόν, έδωκε τα μέσα εις την Αντιπροσωπείαν της να επιτύχη την συνομολόγησιν εντίμου ειρήνης και ν' αφοσιωθή εις το έργον της εσωτερικής της περισυλλογής.

Εάν διά της προσεχούς διεξαγωγής ελευθέρων εκλογών τερματισθή οριστικώς ο εμφύλιος πόλεμος, επανέλθη η κανονική λειτουργία του πολιτεύματος και λυθή το προσφυγικόν ζήτημα, διά της οριστικής εγκαταστάσεως των προσφύγων, η Ελλάς δύναται ν' αποβλέπη μετ' εμπιστοσύνης εις καλλίτερον μέλλον.

Εγώ προσωπικώς αισθάνομαι την ανάγκην να

ευχαριστήσω την βασιλικήν Κυβέρνησιν και την επανάστασιν, διότι με περιέβαλλον διά της πλήρους εμπιστοσύνης των, ήτις και επέτρεψε ν' ανταποκριθώ εις το ανατεθέν μοι δυσχερές έργον μου".

E.K. BENIZΕΛΟΣ

(Μεταγλώττιση)

"ΛΩΖΑΝΝΗ, 24 Ιουλίου 1923:

Κυρίουσ Πρωθυπουργό και Αρχηγό Επανάστασης,
Ευχαρίστως σας αναγγέλλω ότι σήμερα μετά το μεσημέρι στη μεγάλη αίθουσα του Πανεπιστημίου της Λωζάννης υπεγράφη η συνθήκη της ειρήνης με όλες τις σχετικές συμβάσεις, δηλώσεις και πρωτόκολλα.

Η συνθήκη αυτή που συνήφθη μετά τη Μικρασιαστική καταστροφή, δεν σημειώνει ατυχώς Ελληνικό θρίαμβο. Αλλά η επανάσταση μπορεί να είναι περήφανη, ότι αφού αναδιοργάνωσε τον Εθνικό στρατό, έδωκε τα μέσα στην Αντιπροσωπεία της να επιτύχει τη συνομολόγηση έντιμης ειρήνης και να αφοσιωθεί στο έργο της εσωτερικής της περισυλλογής.

Εάν με την προσεχή διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών τερματισθεί οριστικά ο εμφύλιος πόλεμος, επανέλθει η κανονική λειτουργία του πολιτεύματος και λυθεί το προσφυγικό ζήτημα, με την οριστική εγκατάσταση των προσφύγων, η Ελλάδα μπορεί να αποβλέπει με εμπιστοσύνη σε καλύτερο μέλλον.

Εγώ προσωπικά αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τη βασιλική Κυβέρνηση και την επανάσταση, διότι με περιέβαλλαν με την πλήρη εμπιστοσύνη τους, η οποία και επέτρεψε να ανταποκριθώ στο δύσκολο έργο που μου ανατέθηκε".

E.K. BENIZΕΛΟΣ

Για την Κύπρο τα πράγματα ήταν καλύτερα γιατί με τη συνθήκη της Λωζάννης η Τουρκία εγκατέλειπε κάθε δικαίωμα που είχε στο νησί και αναγνώριζε την προσάρτηση της που είχε κάμει η Αγγλία το 1914.

Το άρθρο 16 της Συνθήκης πρόβλεπε (Πρακτικά

Διάσκεψης Λωζάννης):

ΑΡΘΡΟ 16

" Η Τουρκία αποκηρύσσει όλα τα δικαιώματα και τίτλους πάσης φύσης σε όλα τα εδάφη εκτός από τα σύνορα που προβλέπονται στην παρούσα συνθήκη και στα νησιά εκτός από εκείνα για τα οποία αναγνωρίζεται η κυριαρχία στην παρούσα συνθήκη.

Η Τουρκία αναγνωρίζει και αποδέχεται τα μέτρα που έχουν ληφθεί ή θα ληφθούν αναφορικά με την απόδοση ανεξαρτησίας ή άλλου καθεστώτος στα εδάφη ή τα νησιά αυτά".

Στα αγγλικά το άρθρο αυτό έχει ως εξής:

ARTICLE 16

Turkey hereby renounces all rights and title whatsoever over or respecting all territories situated outside the frontiers provided for in the present Treaty and the islands other than those over which her sovereignty is recognised by the said Treaty.

Turkey recognises and accepts the measures which have been or will be taken respecting the attribution, independence or any other regime of these territories or islands.

Το άρθρο όμως εκείνο με το οποίο η Τουρκία εγκατέλειπε κάθε δικαίωμα στην Κύπρο σαφώς και απεριφράστως ήταν το άρθρο **19**:

ΑΡΘΡΟ 19

"Η Τουρκία αναγνωρίζει την προσάρτηση της Κύπρου που προκηρύχθηκε από τη βρετανική Κυβέρνηση στις **5** Νοεμβρίου **1914**. Τούρκοι υπήκοοι γεννηθέντες ή εγκατεστημένοι στην Κύπρο θα αποκτήσουν τη βρετανική εθνικότητα και θα αποτελέσουν την τουρκική, σύμφωνα με τους όρους που καθορίζονται από τον τοπικό Νομο".

Στα αγγλικά το άρθρο αυτό έχει ως εξής:

ARTICLE 19

Turkey recognises the annexation of Cyprus proclaimed by the British Government on November 5th 1914.

Turkish nationals born or habitually resident in Cyprus will acquire British nationality and lose their Turkish nationality subject to the conditions laid down in the local law.

Στην Ελλάδα όμως συνέβαιναν κοσμογονικές αλλαγές και η μια κυβέρνηση διαδεχόταν την άλλη χωρίς τέλος. Σημειώνει ο Σπ. Μαρκεζίνης για την επόμενη τριετία:

"Η καταστροφή της Μικράς Ασίας θεωρηθείσα ως δικαίωσις των απόψεων του Ιωάννου Μεταξά, είχε ως συνέπειαν την μεγίστην άνοδον του γοήτρου και της δημοτικότητός του.

Όσον δε παρήρχετο η πρώτη εντύπωσις, τόσον περί εκείνον συνεκεντρούτο τοιαύτη δύναμις, ώστε να προδικάζεται η ιδική του άνοδος εις την εξουσίαν, παρ' όλον ότι αι υπό της επαναστάσεως ορισθείσαι εκλογαί ουδεμίαν παρείχον εγγύησιν ότι θα διεξήγοντο τιμίως.

Τούτο παρέσυρεν εις αντεπανάστασιν υπό την αρχηγίαν των ικανών στρατηγών Λεοναρδπούλου και Γαργαλίδη.

Αύτη όμως απέτυχε και ηνάγκασε τον Ιωάννην Μεταξάν, συνυπεύθυνον εις εκείνην να αποδράση εις το εξωτερικόν, ενώ ταυτοχρόνως ο Βασιλεύς Γεώργιος υποχρεούτο να απομακρυνθή "επ' αδεία" εις το εξωτερικόν.

Ο Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης εκαλείτο εκ νέου εις την αντιβασιλείαν, αι δε εκλογαί του Δεκεμβρίου του **1923**, ανέδειξαν πλέον μονόπλευρον Βουλήν, την δ' Εθνοσυνέλευσιν, της οποίας ο βίος υπήρξε δραματικός.

Αρχικώς μεν ο Βενιζέλος αποπειραθείς να κυβερνήση την χώραν, ηναγκάσθη να αποχωρήση ταχέως

εις το εξωτερικόν.

Μετ' ου πολύ ο διάδοχος του Γεώργιος Καφαντάρης υποχρεώθη και εκείνος να παραιτηθή.

Ανέλαβεν ο Α. Παπανασταίου, ο οποίος στηριζόμενος εις την αδιάλλακτον μερίδα των στρατιωτικών, εκήρυξε διά ψηφίσματος της Συνελεύσεως της 25 Μαρτίου 1924, την Δημοκρατίαν, την οποίαν επεκύρωσε τυπικόν δημοψήφισμα της 7ης Απριλίου του 1924.

Ο Ι. Μεταξάς απεδέχθη το αποτέλεσμα και εδήλωσεν ότι θα επολιτεύετο "εντός του πλαισίου" του νέου πολιτεύματος.

Τούτο τον απεστέρησε μεγάλου μέρους του λαϊκού του ερείσματος και επέτρεψε την αναβίωσιν, υπό τον Π. Τσαλδάρην του Λαϊκού Κόμματος.

Αλλ' ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου δεν ηδυνήθη να διατηρηθή πολύ εις την εξουσίαν.

Τον διεδέχθη ο Θεμ. Σοφούλης, και τούτον παραιτηθέντα, κατόπιν στάσεως του Ναυτικού, ο Ανδρέας Μιχαλακόπουλος.

Οι πολιτικοί άνδρες οι οποίοι είχαν αναμίξει τον στρατόν, ίνα δι'αυτού επιτύχουν τας επιδιώξεις των, ήδη εγίνοντο οι ίδιοι θύματα και μαζί με αυτούς και η Δημοκρατία.

Της χαώδους καταστάσεως, επωφελήθη ο Θεόδωρος Πάγκαλος, ο οποίος ανέτρεψε την 5η Ιουνίου 1925 την Κυβέρνησιν Α. Μιχαλακοπούλου επέτυχον ψήφον από την Εθνοσυνέλευσιν και με τον "κοινοβουλευτικόν μανδύαν" εκυβέρνησε μέχρι του Φθινοπώρου, οπότε διέλυσε την Εθνοσυνέλευσιν, τον δε Ιανουάριον του 1926 εκήρυξε την δικτατορίαν και εν συνεχεία εις προεδρικής εκλογάς εξελέγη ο ίδιος πρόεδρος, αφού ηνάγκασε τα κόμματα, τα οποία προς στιγμήν αντιμετώπισαν υπόδειξιν κοινού υποψηφίου να παραιτηθούν της αναμετρήσεως και συνεπώς να αφήσουν να διενεργηθούν αι προεδρικά εκλογαί άνευ αντιπάλου".